

Wyrok z dnia 19 lutego 2007 r.

I PK 238/06

Przepis art. 415 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 129, poz. 902 ze zm.) nie jest przepisem odrębnym w rozumieniu art. 68 k.p., a zatem nie stanowi podstawy nawiązania stosunku pracy z powołania.

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza (sprawozdawca), Sędziowie SN: Katarzyna Gonera, Roman Kuczyński.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 lutego 2007 r. sprawy z powództwa Anny S. i Celestyna P. przeciwko Wojewódzkiemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Ł. o odprawę, na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi z dnia 23 marca 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Anna S., Celestyn P. i Jerzy S. w pozwach skierowanych przeciwko Wojewódzkiemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Ł. wnieśli o zasądzenie na ich rzecz kwot odpowiednio: 28.277,37 zł, 28.277,37 zł, i 29.765,64 zł tytułem odprawy, przewidzianej w § 4 regulaminu wynagradzania członków zarządu i głównego księgowego WFOŚiGW w Ł.

Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 16 grudnia 2005 r. [...] oddalił powództwa. Sąd Rejonowy oparł rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych. Uchwałą Zarządu Województwa Ł. z dnia 8 lipca 2003 r. Anna S. została powołana z dniem 8 lipca 2003 r. na stanowisko Zastępcy Prezesa Zarządu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Ł. W dniu 15 lipca 2003 r. w związku z

tym powołaniem pomiędzy powódką a WFOŚiGW w Ł. zawarta została umowa o pracę. W dniu 23 czerwca 2004 r. uchwałą Zarządu Województwa Ł., Anna S. została odwołana z dotychczas zajmowanego stanowiska. Strony sporu nadal wiązała umowa o pracę. Od 7 lutego do 7 maja 2005 r. powódce powierzono wykonywanie zadań w Zespole do spraw Funduszy Unii Europejskiej, a od 9 maja 2005 r. była zatrudniona na stanowisku do spraw kontroli wewnętrznej. Warunki wynagrodzenia nie zostały zmienione.

Uchwałą Zarządu Województwa Ł. z dnia 31 lipca 2001 r. Jerzy S. powołany został z dniem 1 sierpnia 2001 r. na stanowisko Prezesa Zarządu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Ł. W dniu 6 sierpnia 2001 r. strony zawarły umowę o pracę w związku z powyższym powołaniem. W dniu 23 czerwca 2004 r. Jerzy S. został odwołany z dotychczas zajmowanego stanowiska i w tym samym dniu uchwałą Zarządu Województwa Ł. powołany z dniem 24 czerwca 2004 r. na stanowisko Zastępcy Prezesa Zarządu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Ł.

Uchwałą Zarządu Województwa Ł. z dnia 31 lipca 2001 r. Celestyn P. został powołany z dniem 17 sierpnia 2001 r. na stanowisko Zastępcy Prezesa Zarządu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Ł. W dniu 13 sierpnia 2001 r. pomiędzy powodem a WFOŚiGW w Ł. zawarta została umowa o pracę mająca bezpośredni związek z wyżej wymienionym powołaniem. W dniu 23 czerwca 2004 r. Celestyn P. został odwołany z dotychczas zajmowanego stanowiska. Strony nadal wiązała umowa o pracę. Pracodawca wypowiedział warunki pracy i płacy w zakresie wynagrodzenia i stanowiska. Od dnia 1 stycznia 2005 r. powodowi powierzono stanowisko Kierownika Zespołu Administracyjno-Gospodarczego za wynagrodzeniem 5.900 zł oraz premią regulaminową. Zgodnie z § 5 zasad wynagradzania członków zarządu i głównego księgowego WFOŚiGW w Ł. członkom zarządu i głównemu księgowemu przysługuje odprawa pieniężna w wysokości 1,5 miesięcznego wynagrodzenia w przypadku odwołania ze stanowiska lub rozwiązania umowy o pracę przez podmiot zatrudniający z innych przyczyn niż naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych.

Od 1 stycznia 2003 r. obowiązują nowe zasady wynagradzania członków zarządu i głównego księgowego Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Ł. uchwalone przez Radę Nadzorczą Funduszu 11 grudnia 2002 r. Zgodnie z ich § 4 wysokość odprawy w przypadkach i warunkach takich jak okre-

ślone dotychczas w § 5 odpowiadała trzymiesięcznemu wynagrodzeniu. Przepis ten został zmieniony uchwałą Rady Nadzorczej z 25 lutego 2005 r. Obecnie w sytuacji rozwiązania umowy o pracę z członkami zarządu lub głównym księgowym z innych przyczyn niż naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych może być im przyznana odprawa w wysokości nie niższej niż trzykrotność wynagrodzenia miesięcznego. Decyzje w sprawie przyznania odprawy i jej wysokości podejmuje Rada Nadzorcza. Hipotetyczna wysokość odprawy dla Anny S. i dla Celestyna P. została ustalona na 28.277,37 zł., zaś dla Jerzego S. 29.765,64 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że stosunki pracy jakie łączyły strony zostały oparte na powołaniu. Wynika to z art. 415 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62, poz. 627 ze zm.) w związku z art. 68 k.p. Umowy o pracę zawarte pomiędzy stronami sporu po akcie powołania były bez znaczenia. Pracodawca chciał „doprecyzować” pozostałe warunki pracy, które wynikały z aktu powołania. Zdaniem Sądu Rejonowego, odprawa pieniężna przysługiwałaby w razie ustania stosunku pracy wskutek odwołania w przypadku członków zarządu, w przypadku zaś głównego księgowego, gdyby nastąpiło rozwiązanie umowy o pracę. Za powyższym przemawia także charakter odprawy jako rekompensaty utraty pracy z przyczyn niedotyczących pracownika. Powodowie byli nadal związani umową o pracę ze stroną pozwaną, co zdaniem Sądu pierwszej instancji powodowało to, że przyznanie im prawa do odprawy sprzeczne byłoby z art. 8 k.p., czyli z zasadami współżycia społecznego, jak i społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa. Przeciwna interpretacja prowadziłaby do absurdu, gdyż odprawa przysługiwałaby też w razie odwołania ze stanowiska i powołania na wyższe. Sąd Rejonowy zauważył „na marginesie”, że gdyby przyjąć, że powodowie byli zatrudnieni na podstawie umów o pracę, odprawy nie należałyby się na podstawie § 4 zasad wynagradzania, gdyż nie doszło do rozwiązania umów.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 23 marca 2006 r. [...] zmienił wyrok zaskarżony przez Annę S. i Celestyna P. w ten sposób, że zasądził od Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Ł. na rzecz powodów Anny S. i Celestyna P. kwoty po 28.277,37 zł tytułem odprawy z ustawowymi odsetkami od dnia 24 czerwca 2004 r. do dnia zapłaty oraz kwoty po 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz zasądził od Wojewódzkiego Funduszu ochrony Środowiska w Ł. na rzecz powodów Anny S. i Celestyna P. kwoty po 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

Sąd Okręgowy stwierdził, że zgodnie z treścią § 4 „Zasad wynagradzania członków zarządu i głównego księgowego WFOŚiGW w Ł.” obowiązujących u pozwanego od dnia 1 stycznia 2003 r. członkom zarządu oraz głównemu księgowemu przysługuje odprawa pieniężna w wysokości 3-miesięcznego wynagrodzenia w przypadku odwołania ze stanowiska lub rozwiązania umowy o pracę przez podmiot zatrudniający z innych przyczyn niż naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych. Sąd drugiej instancji uznał, że spór w niniejszej sprawie sprowadza się do rozstrzygnięcia czy prawo do odprawy pieniężnej przewidzianej w powyższym przepisie przysługuje członkowi zarządu z chwilą odwołania ze stanowiska, czy też dopiero wówczas, gdy w wyniku odwołania ze stanowiska doszło do utraty zatrudnienia. Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji, iż odprawa pieniężna przysługuje członkowi zarządu jedynie wówczas, gdy w wyniku odwołania ze stanowiska doszło do ustania stosunku pracy, uznając, iż jest ono sprzeczne z literalną wykładnią powyższego przepisu regulaminu. Gdyby wolą Rady Nadzorczej strony pozwanej, twórcy omawianego przepisu, było uzależnienie prawa do odprawy w nim przewidzianej nie tylko od odwołania członka zarządu ze stanowiska ale także rozwiązania z nim stosunku pracy, zamiast spójnika „lub” użyłby spójnika „i”. Użycie natomiast spójnika „lub” jednoznacznie wskazuje, iż wiąże się ono z rozróżnieniem sytuacji prawnej członków zarządu, których powołuje się na stanowisko, a sytuacją głównego księgowego, który jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę. Mając powyższe na uwadze Sąd drugiej instancji uznał, iż przedmiotowa odprawa pieniężna jest rekompensatą przewidzianą dla członka zarządu w związku z utratą stanowiska, która może nastąpić w każdej chwili, a nie rekompensatą za utratę pracy u danego pracodawcy. Przyznanie prawa do odpraw pieniężnych - zdaniem Sądu drugiej instancji - nie narusza także art. 8 k.p. Przepis ten ma charakter klauzuli generalnej i może być stosowany wyłącznie wyjątkowo. To pracodawca uchwalił regulamin umożliwiający dochodzenie odpraw, a one stanowią jedynie rekompensatę za utratę stanowiska. Przyznanie ich nie może być sprzeczne z zasadami współżycia społecznego jak i społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa, nawet jeżeli po utracie stanowiska kontynuowano zatrudnienie.

Od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 23 marca 2006 r. pozwany wniósł skargę kasacyjną; zaskarżył powyższy wyrok w całości, zarzucając naruszenia prawa materialnego poprzez błędną wykładnię § 4 „Zasad wynagradzania członków zarządu i głównego księgowego Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska

i Gospodarki Wodnej w Ł.”, obowiązujących jako przepis prawa pracy u pozwanego mocą uchwały [...] z 11 grudnia 2002r. o brzmieniu: „członkom Zarządu oraz Głównemu Księgowemu przysługuje odprawa w wysokości 3-miesięcznego wynagrodzenia w przypadku odwołania ze stanowiska lub rozwiązania umowy o pracę przez podmiot zatrudniający z innych przyczyn niż naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych”, poprzez przyjęcie, że prawo do odprawy jest rekompensatą za samą utratę stanowiska, nawet bez rozwiązania stosunku pracy. Ponadto zarzucono naruszenie art. 8 k.p., poprzez przyjęcie, że jako klauzula generalna nie ma zastosowania w stosunku do § 4 Zasad, gdyż Zasady powyższe pozwany sam uchwalił, oraz naruszenie art. 415 ust. 1 pkt 2 ustawy z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, poprzez przyjęcie, że członkowie zarządu Funduszu są pracownikami powołanymi w rozumieniu art. 68 k.p.

Wskazując na powyższe wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództw powodów i obciążenie ich kosztami procesów za wszystkie instancje.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy. Dla oceny zasadności roszczenia będącego przedmiotem rozpoznania w tej sprawie przesądzenie podstawy nawiązania stosunku pracy z powodami ma drugorzędne znaczenie. Podstawa zatrudnienia stanowi jedynie wstęp do analizy przepisu płacowego, z którego wywodzone jest roszczenie. W tej kwestii trzeba zauważyć, że przepis art. 415 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 129, poz. 902), zamieszczony jest w Tytule VII - Organy administracji oraz instytucje ochrony środowiska, w dziale II - Instytucje ochrony środowiska, rozdziale 4 - Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Przepis ten traktuje o sposobie tworzenia składu zarządu Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy. Nie jest to przepis odnoszący się do pracowników Funduszu, ich praw i obowiązków ani podstawy zatrudniania. Okoliczności te przemawiają przeciwko traktowaniu go jako przepisu odrębnego w rozumieniu art. 68 k.p., a z pewnością nie wynika z niego obowiązek zatrudniania członków zarządu wojewódzkich funduszy na podstawie powołania. Na tle przepisu o zbliżonej treści zamieszczonego w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. Nr 123, poz. 779 ze

zm. - art. 7 ust. 1: „Strażą kieruje Komendant powoływany i odwoływany przez wójta, burmistrza /prezydenta miasta/ po zasięgnięciu opinii właściwego terytorialnie komendanta wojewódzkiego Policji”) Sąd Najwyższy wypowiedział pogląd, że nie wynika z niego, iż chodzi o zatrudnienie wymienionej w nim osoby na podstawie powołania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2000 r., I PKN 766/99, OSNAPIUS 2002 nr 5, poz. 104). Powołanie uważane jest za mniej korzystną dla pracownika podstawę zatrudnienia niż umowa o pracę na czas nieokreślony. Taka ocena wpływa przede wszystkim z łatwości rozwiązania stosunku pracy z powołania i niemożliwości jego reaktywowania w razie skutecznego zakwestionowania przez odwołanego pracownika zgodności z prawem dokonanego rozwiązania stosunku pracy przez odwołanie (art. 69 pkt 2 k.p.). Pozwany pracodawca zawarł z powodami umowy o pracę po powołaniu ich na stanowiska członków zarządu. Trzeba uznać zatem, że umowy te stanowiły podstawę ich zatrudnienia, gdyż było to rozwiązanie bardziej dla nich korzystne. Do takiego samego wniosku prowadzi kontynuowanie zatrudnienia po odwołaniu, na zmienionych warunkach. Gdyby powodowie byli zatrudnieni na podstawie powołania, odwołanie doprowadziłoby do rozwiązania stosunków pracy (art. 70 k.p.), a tak przecież nie stało się.

Przepis § 4 Zasad wynagradzania członków zarządu i głównego księgowego Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi, z którego powodowie wywodzą roszczenia o odprawy odnosi się zarówno do pracowników zatrudnionych na podstawie powołania jak i do zatrudnionych na podstawie umowy o pracę. W stosunku do tych drugich przesłanka nabycia odprawy została określona jako rozwiązanie umowy o pracę. Nie budzi zatem wątpliwości, że ci pracownicy otrzymują odprawy tylko w razie ustania zatrudnienia a nie w przypadku jego modyfikacji. Ta konkluzja wskazuje na charakter rozważanej odprawy. Jest nim rekompensata utraty zatrudnienia. Nie ma żadnych przekonujących argumentów przemawiających za przyjęciem, że w tym samym przepisie uregulowane zostało prawo do odprawy o odmiennym charakterze w zależności od podstawy zatrudnienia pracownika: pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy otrzymywaliby odprawę po ustaniu zatrudnienia a zatrudnieni na podstawie powołania także w razie utraty stanowiska, niezależnie od tego czy stosunek pracy byłby kontynuowany. Takie zróżnicowanie musiałoby być wyraźnie wyrażone. Nie ma też dostatecznych podstaw do rozumienia rozważanego przepisu w ten sposób, że chodzi w nim o dwie różne odprawy, jedną należną w razie rozwiązania stosunku pracy a drugą w razie zmiany

jego treści polegającej na odwołaniu ze sprawowanej funkcji. Odprawa za samą utratę stanowiska przy kontynuacji zatrudnienia byłaby unikalnym uprawnieniem pracowniczym. Takie uprawnienie winno być sformułowane w sposób niebudzący wątpliwości. Pozwany pracodawca jest podmiotem działającym w sferze publicznej, finansowanym z funduszy publicznych. Nie jest to pracodawca mogący w nieskrępowany sposób kształtować uprawnienia pracownicze. Wiele ustaw, a także zasady współżycia społecznego, krępują go w przyznawaniu świadczeń pracownikom, zwłaszcza świadczeń niestandardowych. Analizowany przepis płacowy, na co słusznie zwrócono uwagę w skardze kasacyjnej, nawiązuje do art. 12 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi. Pozwany jest podmiotem, do którego stosuje się przepisy tej ustawy (art. 1 pkt 11), a powodowie osobami zajmującymi stanowiska objęte jej regulacjami (art. 2 pkt 3). Ustawa ta wprowadza ograniczenia w zakresie wynagradzania pracowników zatrudnionych na kierowniczych stanowiskach w wymienionych w niej podmiotach. W art. 12 ograniczona została wysokość odpraw do trzykrotności wynagrodzenia miesięcznego. Z przepisu tego nie wynika wprost zakaz przyznawania odpraw w innej sytuacji niż ustanie zatrudnienia. Zakaz ten wypływa jednak z art. 5 i z wykładni całej ustawy. Pracownikom będącym adresatami ustawy przysługuje wynagrodzenie miesięczne („wyłącznie”), a inne świadczenia tylko w przypadkach wyraźnie wymienionych.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku o konieczności uwzględnienia skargi, a w konsekwencji do uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

=====